

МАРИЯ ГРИПЕ

ДЕЦА НА СЕНКИ

ЕМАС

*Тази книга е издадена с финансовата помощ
на Съвета по култура
при Министерството на културата
на Кралство Швеция.*

Мария Гринте

ДЕЦА НА СЕНКИ

Превела от шведски: Ева Кънева

Maria Gripe

SKUGGORNAS BARN

© 1986 Bonnier Carlsen Bokförlag, Stockholm

Мария Грипе

ДЕЦА НА СЕНКИ

Превод: *Ева Кънева*

Оформление на корицата: *Борис Драголов*

© ИК „ЕМАС“, 2017

Всички права запазени!

– Довиждане, мамо. Тръзвам.

Тя се обърна, направи няколко колебливи крачки към мен и попита:

– Берта. Не е ли малко странно...?

Прекрасно разбирах за какво говори, но не исках да я изслушам.

– Довиждане, мамо! – повторих.

Тя си мислеше, че тъгувам, защото от „Розов гар“ и Каролин още не е пристигнало никакво писмо. Но грешеше. Окончателно бях зачеркнала замъка от мислите си. Навяваше ми твърде болезнени спомени. Не бях в състояние пак да ги разравям.

Мама протегна умолително ръка към мен:

– Берта, миличка...

Усетих изучаващия ѝ поглед и отвърнах очи. Но я разбирах. Двамата с татко проявяваха голяма деликатност и не ми досаждаха с излишни въпроси. Мама криеше безпокойството си. Колко ли усилия ѝ струваше. Отблагодарих ѝ се с усмивка и побързах да изляза.

Твърде дълго бях живяла в свят, преобърнат наопаки. Момиче, постъпило в дома ни като прислужница, изведнъж бе заявило, че е моя сестра. Сега същото това момиче живееше в „Розов гар“, където

се преструваше на момче и се представяше за мой брат! Такава ситуация може да накара всеки да се усъмни доколко непокътнат е разсъдъкът му.

Отгоре на това из старинния, взет сякаш от приказките призрачен замък „Розов дар“ скиташе злочест дух, майка, която шпионира децата си, докато те скърбят за смъртта ѝ и от години я мислят за мъртва. Разбирах отлично мама. Макар да не знаеше нищо за терзанията ми, тя, естествено, бе забелязала унието ми, когато се прибрах от „Розов дар“. Нямах как да го скрия.

Спомням си съвсем бегло първите дни след прибирането ми у дома. Исках само да спя – и нощем, и денем. Седнех ли някъде, мигом заспивах. Сякаш ме засмукваше дълбока черна бездна и ми се струваше, че всичките ми сили се изчерпват в опитите да се изтръгна от тази дълбока несвяст.

Нощ подир нощ ме спохождаше едно и също съновидение, което в основата си почиваше върху реални преживявания.

Сега до маса със запалена пред мен свещ. В ъглите наоколо царя тъма. Разпръсква я единствено пламъчето на свещта.

Каролин е някъде наблизко. Не я виждам, ала осезаемо усещам присъствието ѝ. Гласът ѝ току-що е откънтял. Стаята се е смълчала. После Каролин изпъзвява от сенките, приближава до масата и се надвесва над нея. Лицето ѝ доближава моето, но тя не ме вижда.

Просто духва свещта пред мен и си отива.

Оставам сам-сама в мрака.

Отдавна бях забелязала, че излизайки от някоя стая, Каролин винаги гаси свещите – въпрос на на-

вик, който не цели да наскърби или нарани когото и да било. И въпреки това в съня ми постъпката ѝ носеше пренебрежителна отсянка. Един виг, за какво ми е свещ в стаята, след като Каролин вече си е тръгнала?

Тази сцена ме преследваше насън, но иначе много рядко се сецах за Каролин. Не мислех нито за нея, нито за Арилд, нито за Русилда. „Розов дар“ просто изчезваше от паметта ми. Все повече и повече. С всеки изминал ден замъкът и неговите обитатели се размиваха все повече в съзнанието ми. Аз въпреки не се и опитвах да ги задържа. Наблюдавах с облекчение как избледняват и се заличават. Образите на хора, които някога бяха означавали толкова много за мен! Как си позволявах да ги зачеркна с толкова лека ръка?

Нима съм толкова студена и коравосърдечна, питах се.

Не изпитвах носталгия. Не тъгувах за никого. Чувствах се напълно празна отвътре.

Спомням си и как непрекъснато треперех от студ. Слънцето грееше почти всеки ден и всички говореха колко е топло и хубаво, а аз непрекъснато си стоях вкъщи и зъзнях, макар да палеха кахлените печки, само и само да се сгрея аз.

При всяко прибиране от „Розов дар“ се чувствах малко особено. Обикновено изпитвах нужда да се приобща към семейния уют. Този път обаче всички ми пречеха и не искаха да виждам никого.

До известна степен се радвах, че учебната година започна. Достатъчно основание да се барикадирам зад учебници и домашни. Но не го направих. Започнах да претрупвам уроците и в един прекрасен ден

една от учителките ми изгуби търпение. Явно ми беше задала въпрос, а аз, вместо да отговоря, бях продължила да гледам отнесено в далечината със страдалчески вид.

– До гуша ми дойде от тази мелодрама! – кипна учителката и се обърна към друго момиче: – Бургунта, ще получи ли поне от теб смислен отговор?

След тази неприятна случка реших да се стегна.

Дружелюбното отношение не бе оказало въздействие върху мен, но спонтанното гневно избухване и срамът, задето се бях държала като някоя префърцунена особа, ме накараха да поразмисля. Възстанових нормалното си държане.

В „Розов дар“ така и не успях да бъда естествена. Преструвах се, непрекъснато стоях нащрек. Понеже Каролин ходеше преоблечена като момче и се представяше за мой брат, бях принудена и аз да участвам в театъра, за да не я издам. Впоследствие лъжата ми стана втора природа и така започнах да заблуждавам хора, които разчитаха на мен.

Никой не би издържал да живее дълго по този начин – освен ако не е роден актьор, като Каролин. За нея всичко е много по-просто, отколкото за мен. Тя проумява всичко за секунди, прави си светкавични изводи и действия незабавно. А аз реагирам бавно. Нужно ми е дълго време, докато схвана какво всъщност се случва. Затова имам нужда да прехвърля преживяванията си наум – и преди да предприема нещо, и после. Чак тогава те добиват реални измерения. Не разполагам ли с достатъчно време за размисъл, губя почва под краката си.

В „Розов дар“ непрестанно се оказвах въввлечена в събития, надхвърлящи способността ми да им влияя,

при това бях лишена от възможността да размишлявам на спокойствие. Страдах, докато Каролин ни най-малко не се измъчваше. Донякъде двете с нея се допълвахме доста успешно – тя с нейния пъргав ум, аз с моето „благоразумие“, както го наричаше тя. Сигурно затова все пак смогнахме да поддържаме илюзията в „Розов дар“.

Накрая обаче се видях принудена да избягам оттам. Бях се натъкнала на тайна, която никои не биваше да узнава, и се наложи да си тръгна от замъка по най-бързия начин.

В една ранна утрин отпътувах, без да се сбогувам нито с Каролин, нито с Арлд, нито с Русилда. Не можех да ги погледна в очите – не и при положение, че носех ужасната тайна в сърцето си. Особено близнаците. Чувствах се като предателка, защото бях научила нещо, което те имаха много по-голямо право да знаят. Ако обаче разберяха, че майка им не е мъртва и дори се намира в замъка, това щеше да ги нарани – давах си сметка.

Първата ми работа, когато се прибрах, беше да пиша на Арлд и Русилда, за да не се чудят къде съм се изгубила. Не исках да се винят, че те са предизвикали внезапното ми заминаване. Трябваше да пратя вест и на Каролин – моята предполагаема сестра. Според нейните твърдения имахме общ баща. Известно време ми се искаше да е така, но сега имах нужда да си почина от Каролин. Играеше ролята си прекалено изкусно. Никои в „Розов дар“ не я бе разкрил. Всички я мислеха за красив младеж. Към „него“ Русилда изпитваше нежни чувства, а Арлд питаеше най-дълбока преданост. Самата Каролин се забавляваше, но не и аз. Радвах се, че съм се измъкнала от цялата тази история.

Но да напиша писмата се оказа по-трудно, отколкото бях очаквала. Мислех, че знам точно какво искам да кажа, ала когато хванах писалката, думите в главата ми зазвучаха престорено. Писмото за Каролин изобщо не потръгна. Тя смяташе бягството ми за предателство към нея. Каквото и да напишех, щеше да го изтълкува като оправдание.

В дните, предшестващи моето заминаване, отношенията ни се бяха обтегнали. Упреквах я за поведението ѝ към Арилд и Русилда. Смятах, че е прекрачила границата. Безобидните романтични закачки прераснаха в трепетни чувства, наситени с напрежение. С поведението си Каролин разпалваше все повече и повече емоциите на Арилд. Тя веднага ме обвини, че ревнувам. Затова нямаше никакво значение какво ще ѝ напиша.

Не по-лесно щеше да ми е и с Арилд и Русилда. Как да бъда откровена с тях, при положение че знаех за...? Какво щяха да си помислят? Русилда се обвиняваше за самоубийството на майка им и от преживения силен шок бе престанала да говори. А сега изведнъж майка им се оказва жива! Но отказва да се покаже пред децата си! И аз го бях разбрала. Не исках да пиша на Русилда, защото неизбежно щях да я излъжа.

Същото важеше и за Арилд. Ако исках да бъда честна с него, трябваше да разбуля тайната не само на майка му, но и на Каролин. Арилд изпитваше най-силна привързаност към нея. Не, не можех да им пиша, без да се почувствам предателка.

Затова с вежливо и делово писмо до Вера Торшон оправдах заминаването си с внезапен пристъп на носталгия по дома. Добавих, че съм почувствала известно неразположение, а не съм искала да лежа

болна в замъка. Решението да си тръгна така набързо обясних с неприязънта си към разделите. Това си беше самата истина. Винаги съм мразела да се сбогувам.

Накрая заръчах на Вера да поздравя всички – с изключение на Карл, „брат“ ми. Него не го споменах. Ако се учудят, да се чудят. Нека.

Не очаквах да получа отговор на писмото ми. Така и стана: не получих.

2

Явно Каролин упражняваше по-силна власт над мен, отколкото си давах сметка. Все по-често улавях у себе си черти, ни най-малко присъщи за мен – затова пък толкова свойствени за нея.

Например, смятах се за човек с устойчив характер, а неочаквано открих колко неподозирано непостоянна съм.

Никога не бях имала най-добра приятелка, но с две-три момичета от класа си бяхме много близки. Откакто Каролин се появи в живота ми, не ми оставаше време за други приятелки. Но сега нея я нямаше и аз отново опитах да се сближа със съучениците си. Те не възразяваха. Оказа се обаче трудно да вдъхнем живота на старата дружба, и то не по тяхна вина. Стараеха се според силите си, но аз така и не спирах да ги сравнявам с Каролин, а кой обича да го сравняват! Ако някой ми беше посочил къде гре-

ша, щях да купна. Тогава не исках да осъзная колко съм пристрастна. Просто бях убедена, че до Каролин всички изглеждат скучни и безинтересни. Затова престанах да се занимавам с моите съученици и потърсих сродна душа сред учителите.

Беше се появил нов преподавател по немски – млад и много симпатичен. Момичетата от класа се изповлюбиха в него. Мислех и аз да се присъединя към тях, но като чух пискливия му глас, едва зародилият се любовен порив се стопи преждевременно. Насочих бляновете си към учителя по рисуване, от когото никои не се вълнуваше. Носеше кадифена барета и имаше малко опасен вид.

Въздишах по него от разстояние, защото той не преподаваше на нашия клас. Затова именно той не ми омръзна толкова бързо и увлечението ми трая цели няколко седмици. Накрая не издържах да поддържам любовния пламък жив и той си угасна сам. После не ми липсваше.

По онова време се реши да приема конфирмация напролет. Трябваше да вземаме допълнителни часове при учителя по вероучение. Той беше твърде стар да стане обект на нежните ми чувства.

Занятията започнаха още през есента. Четяхме заедно с другия клас. Там отгавна бях забелязала едно по-голямо момиче. Казваше се Ингеборг.

Допреди година не можех и да мечтая да се доближа до такова момиче. Изобщо не бих се претрашила. Голяма, великолепно переруга като нея и земна пчела като мен.

Ингеборг беше, така да се каже, философска натура. При това красавица. Имаше свежо лице с лъчисти очи и златиста, естествено чуплива грива.

Макар да беше по-висока и по-егра от мен, създаваше впечатление за крехкост. Редом до нея другите момичета изглеждахме грубовати.

Пленителната ѝ външност беше видима за всички и обект на всеобщо възхищение, ала аз бързо открих колко по-прелестна душевност се крие под красивата обвивка. Мисля, че единственият човек, в чийто вътрешен свят съм успявала да надникна, е Ингеборг. Може да звучи високопарно, но е истина. Ингеборг имаше смелостта да разкрива душата си. Влагаше я във всичко, което прави.

В училище не се знаеше много за нея, освен че живеела при роднини. Беше дошла някъде от север. Родителите ѝ притежавали голямо имение и минавали за богаташи. Ингеборг била изтърсак. Другите деца в семейството отгавна пораснали, а родителите ѝ били на възраст. Тя винаги говореше за тях подчертано почтително и ги смяташе за едва ли не светци.

Първата стъпка към приятеляването ни направи Ингеборг. По време на религиозните ни занятия открила, че имаме сходен „мироглед“. Изповядвали сме еднакви „възвишени идеали“ и родителите ѝ със сигурност щели да ме харесат – така смятала.

В добавка към другите си достойнства Ингеборг беше и музикална. Свиреше на цигулка. Имаше звънлив като камбана глас и пееше като ангел. Така и не проумявах какво вижда в мен и отначало се държах госта резервирано. Ингеборг ми се струваше прекалено странна птица. Недоумявах как да се държи в нейно присъствие. Изтънченият ѝ естетизъм ме смущаваше. Понякога я намирах за твърде сериозна и това ми даваше повод да се съмнявам в искреността ѝ.

Но едва ли имаше по-голяма грешка от това, да подлагам нейната прямота на съмнение. Ингеборг беше необикновено чистосърдечна. Имаше и чувство за хумор, и вкус за сериозното в живота. С каквото и да се захванеше, му се отдаваше изцяло. Забелязваше се, докато свиреше на цигулка. Изпълненията ѝ извикваха у мен особено вълнение.

Спомням си и едно нейно съчинение. Даге ми го да го прочета – разказваше за родния си край. В текста нямаше нищо кой знае колко забележително, от всеки ред струеше обич. Навярно звучи малко пресилено, особено като се има предвид, че описваше нещо съвсем прозаично – ботаническо пътешествие с родителите ѝ през детските ѝ години. Долавяше се с какво обожание Ингеборг е възприемала всяка минута от пътуването. Това съчинение ми позволи да прозра преданата ѝ същност. Усещах, че никога не би ме предала.

С други думи, Ингеборг представяваше пълната противоположност на Каролин.

Беше дълбоко и неподправено религиозна. Държеше на конфирмацията. Да си призная, аз не приемах събитието чак толкова присърце. У дома не говорехме за религия. Спокойно мога да кажа, че в нашето семейство вярата не стоеше на първо място. Когато бяхме малки, мама ни четеше вечерната молитва и следеше да я казваме, но по-скоро защото това било „част от традицията“. Същото важеше и за конфирмацията – и тя беше част от традицията.

– Каква традиция? – попитах веднъж.

– На доброто възпитание, разбира се – отговори ми.

Започнах подготовката за ритуалното събитие, без ни най-малко да подозирам, че то ще се окаже много по-значимо от всичко друго, което правехме само защото беше традиция. Отношението на Ингеборг обаче стана причина да променя мнението си.

По време на часовете ни по вероучение нейната и бездруго чувствителна съвест се пробуди и Ингеборг се подложи на най-строго себепроучване, откри куп недостойни побуди у себе си и почти всичко, което правеше, започна да ѝ се струва порочно. Или „нечисто“, както се изразяваше тя. Според мен тя прекаляваше и се опитах да я отклоня от прекомерната ѝ строгост, но вместо аз да я наведа на други мисли, тя ме убеди в правотата на своите. Хората често действали по недостойни побуди, трябвало да си дадем сметка за това. Ала на първо място било редно човек да поправи себе си.

Тя ми помогна да проумея колко неосъзнато бях живяла досега, сляпа за всемирното страдание. Отгадени на прекомерния стремеж да ме закрилят, моите родители ме бяха лишили от това прозрение. Бях живяла напълно безгрижна, докато навред по света разни хора тънеха в дълбока нищета, умираха от глад или се изтребваха един друг в битка за парче хляб.

Съкрушена донемайкъде, съзрях своя дял във вселенското зло и ме налегнаха скрупули за пропиления ми живот. Моята гузна съвест си каза думата: започнах да ходя на църква и да посвещавам цялото си свободно време на благотворителни дела. Заедно с Ингеборг, разбира се. Тя посрещна с истинска радост настъпилата у мен промяна. Но не и домашните ми.

Исках да спася клетото ми семейство, да пробудя заспалата им съвест, да им покажа, че вървят по пътя на греха, но проявиха пълна неспособност да го проумеят – независимо от всичките ми старания да им служа за пример. С мъка в сърцето накрая се принудих да установя, че те, уви, са духовно закостенели. Каквото и да им говорех, настояваха да продължат да живеят себичния си, празен и бездушен живот.

Бях дълбоко разочарована, особено от татко. Човек с неговите философски интереси би следвало да е по-мъдър. Всяка вечер се молах за него и за цялото ми семейство. Ингеборг – също. Но каква полза!

Освен това ни се събраха твърде много хора, за които да се молим. Навсякъде духовността бе изпаднала в немилост. Дори по време на религиозните занятия. Безсмислени брътвежи и хихикане. Разлистване на светски вестници. Кошунствени шеги. Ингеборг и аз се чувствахме съвсем самотни с Господ Бог. Това скрепи приятелството ни и двете сключихме таен обет с извънредно строги правила. Заклехме се нищо никога да не ни раздели една от друга, а двете ни – от Бог.

Ако въпреки всичко злощастен жребий ни принуди да поемем в различни посоки, да останем верни на упованието в Бог. На колкото и големи съблазни да ни подлагат, колкото и забележителни личности да срещаме по житейските групища, никога да не се забравим. Обещахме си да не се поддаваме на хубави гуми и повърхностни ласкателства, а да запазим взаимната си преданост и да не забравяме, че никъде на земята няма да намерим по-истинска и вярна приятелка: тя – от мен, аз – от нея.

Заклехме се винаги да бъдем честни и откровени помежду си. С нежност да поправяме грешките си, никога да не подминаваме със снизхождение пороците и прегрешенията си, а да си помагаме и да си показваме праведния път, та един ден да застанем пред Божия лик чисти и толкова непорочни, колкото изобщо е възможно да бъде клетият грешен човек.

Измислихме тези правила заедно, но Ингеборг им придаде тържествен облик. Всичко беше замислено като договор – от една страна, между нея и мен, и от друга, между нас двете и Господ Бог. Преписахме правилата на чисто в три екземпляра. Аз написах нейния, тя написа моя. А третия, предназначен за Бог, изрисувахме с общи усилия със златни букви.

После отидохме под един стар дъб в гробището. Под огненочервената корона на дървото изкопахме дълбока яма, където положихме третия екземпляр от договора, грижливо сложен в плик и запечатан с големи парчета лак. Поръсихме пръст върху плика, порязахме си показалците и смесихме кръвта си в пръстта. После запълнихме ямата.

Подписахме нашите екземпляри със смесената кръв и си ги разменихме така, че Ингеборг да получи листа, излязъл изпод моята ръка, а аз – листа изпод нейната.

– Ти само ще загубиш от размяната – казах аз.

Тя имаше много по-красив почерк от моя. Ингеборг обаче поклати глава и огледа разнежено разкритите ми граскулки.

– Харесвам почерка ти, Берта. Излъчва такава прямота.

Така и не разказах на Ингеборг за Каролин. Нито за „Розов дар“. Изобщо не ѝ споделих нищо, свързано с живота ми, и не научих нищо за нейния. Не откривеничехме една с друга на такива теми. Не ни идваше отвътре – и въпреки това бяхме много близки.

Беседвахме предимно по екзистенциални въпроси и религиозни теми. Говорехме и за музика, разбира се, защото Ингеборг се вълнуваше от музика и от книги – моята слабост. Но не обсъждахме „човешката суета“, както се изразяваше Ингеборг, с други гуми грехи, външен вид и прочее.

Е, всъщност обсъждахме роклите за конфирмацията. Но по други причини. Ингеборг се обяви против излезлия на мода бял цвят, на път да измести традиционния черен.

– Нали идеята не е да приличаме на булки!

– А по-добре ли е да се облечем като за погребение? – контрира някой.

Да. Според Ингеборг вторият вариант бил за предпочитане. Особено като се има предвид, че обредът щеше да се състои през Страстната седмица. Но и други съображения водеха Ингеборг. Част от съученичките ни не разполагаха с достатъчно средства да си купят специални тоалети за ритуала и разчитаха да получат рокли по бедност, а в общинските складове имаше само черни.

Точно затова мнозина настояваха да се издокарат в бяло, за да не ги отнесат към тъй наречените „сиромаси“. Така черният цвят се превърна в белег на недоимък. Това възмущаваше Ингеборг. Нима све-

ценният ритуал ще се изроди в модна надпревара и повод богатите показно да се разграничат от по-низшите прослойки? Тогава по-добре изобщо да не приемаме конфермация!

По този въпрос споделях напълно нейното мнение. Иначе не отдавах особено значение в какъв цвят ще бъде роклята ми. Но двете се заклехме най-тържествено, независимо от развързката на спора, на всяка цена да носим черно.

У дома още не бяхме повдигали тази тема, ала аз обещах на Ингеборг при нужда да отстоявам решението си. Тя беше гостувала два-три пъти вкъщи, но не мисля, че семейството ми я прие. Оцениха красотата и доброто ѝ възпитание, но не намериха общ език с нея.

Ингеборг поне им вдъхна уважение към общата ни филантропска дейност. По-рано само ме подкачаха и ме вземаха на подбив, а сега най-сетне проумяха цялата значимост на начинанията ми.

В страната се ширеше голяма нищета. И духовна, и материална. С Ингеборг бяхме затрупани с работа. Тя се грижеше за набирането на подаяния. Проявяваше възхитителна изобретателност, за да убеди хората да се разделят с вещите си. Познаваше повече заможни хора от мен, а и умееше да ги предразполага.

Аз се чувствах неудобно да събирам волни пожертвования. Беше ми унижително – макар и да го правех с цел да помогна на нуждаещи се.

– Но аз не прося, Берта! – възразяваше ми сериозно Ингеборг. – Просто помагам на хората да проумеят, че не се нуждаят от всички купени вещи и ще се почувстват много по-добре, ако ги дарят. Ти на това прося ли му казваш?

Колкото повече я опознавах, толкова повече се издигаше в очите ми. Беше истински борбена натура, безстрашна личност, която знае какво иска да постигне в живота и не се бои от никого и нищо, а има страх само от Бога. Когато изразявах възхищението си, тя бързаше да ме опровергае:

– Не забравяй, аз съм само едно послушно сечиво.

Така или иначе, Ингеборг беше най-хубавото, което можеше да ми се случи. Радвах се, че я имам.

Един ден, връщайки се вкъщи за голямото следобедно междучасие, долових, че много погледи ме следят с любопитство и очакване. Какво се бе случило?

Бързо ми се изясни. До чинията си видях пощенска картичка. Тутакси разбрах от кого е. Взех я и бързо я мушнах в гъоба си.

– Няма ли да я прочетеш? – озадачи се мама.

– По-късно.

Роланд и Надя явно я бяха прочели. Надя щеше да се пръсне от любопитство и не се стърпя:

– От Каролин е. Сега е в Париж!

Кипнах.

– Не знаеш ли, че не е възпитано да четеш чужда поща?

Е, какво толкова? Изгледаха ме удивени, с укор. Ако било писмо, нямало да го разпечатат. Виж, картичките били друго нещо – всичко си го пише на гърба и няма скрито-покрито. Който иска да изпрати нещо тайно, пише писмо и го запечатва в плик, нагпреварваха се да привеждат доводи Роланд и Надя. Изобщо не си направих труда да им отговарям.

Когато останах сама, извадих картичката. Представляваше цветна снимка на Триумфалната арка.

На гърба прочетох: